

LIETUVOS BANKAS

Lietuvos Respublikos Seimo
Biudžeto ir finansų komitetui

2019-05-21 Nr. S 2019/(22.3-2200)-12-2723
į 2019-05-14 Nr. S-2019-2937

DĖL INFORMACIJOS PATEIKIMO

Šiuo raštu pateikiame mūsų atsakymus į Jūsų klausimus, išdėstytus 2019 m. balandžio 14 d. rašte „Dėl informacijos pateikimo“. Atkreipiame dėmesį, kad šioje pažymoje pateikiami individualių bankų duomenys yra konfidenciali statistinė informacija, sudaranti Lietuvos banko paslaptį. Asmenys, kuriems suteikta teisė susipažinti su Lietuvos banko paslaptį sudarančia informacija arba kurie sužino ją be tokios teisės, privalo ją saugoti. Perduoti Lietuvos banko paslaptį sudarančią informaciją tretiesiems asmenims galima tik gavus Lietuvos banko sutikimą. Asmenų, susipažinusių su Lietuvos banko paslaptį sudarančia informacija, baigtinį sąrašą (žr. 1 priedą) prašome gražinti Lietuvos bankui.

Atsakymai pateikiami pagal gautų klausimų numeraciją:

1. Bankai turėjo teisę žinoti ir dažniausiai žinojo kitų bankų skelbiamas individualias kotiruotes konkrečiu laiko momentu. Pagal rinkos praktiką, bankai savo kotiruotes skelbė savo tinklapiuose mokamoje *Thomson Reuters* (vėliau – *Bloomberg*) platformoje, prieinamuose visiems šios platformos vartotojams. Kaip žinia, VILIBOR rodiklis buvo apskaičiuojamas pagal 11 val. galiojusias kotiruotes. Bankai ir kiti rinkos dalyviai ankstesnių kotiruočių istoriją galėjo kaupti savo iniciatyva.

2. Lietuvos bankas, siekdamas suprasti padėtį rinkoje ir jos bendrąsias tendencijas, reguliariai kontaktavo su visais bankais, išklausydavo bankų argumentus ir paaiškinimus dėl rizikos vertinimo ir kotiruočių. Įgalioti Lietuvos banko tarnautojai kiekvieną dieną skambindavo į visus bankus surinkti informaciją apie jų lėšų litais atsiskaitymų sąskaitose Lietuvos banke pokyčių priežastis, įskaitant tarpbankinius sandorius. Detaliau situacija buvo aptariama telefonu arba tarnybinių susitikimų metu su konkrečių bankų išdo įgaliotais darbuotojais. Įvertinę šią ir kitą turimą informaciją, Lietuvos banko tarnautojai analizavo VILIBOR ir atskirų bankų kotiruočių galimus veiksmus.

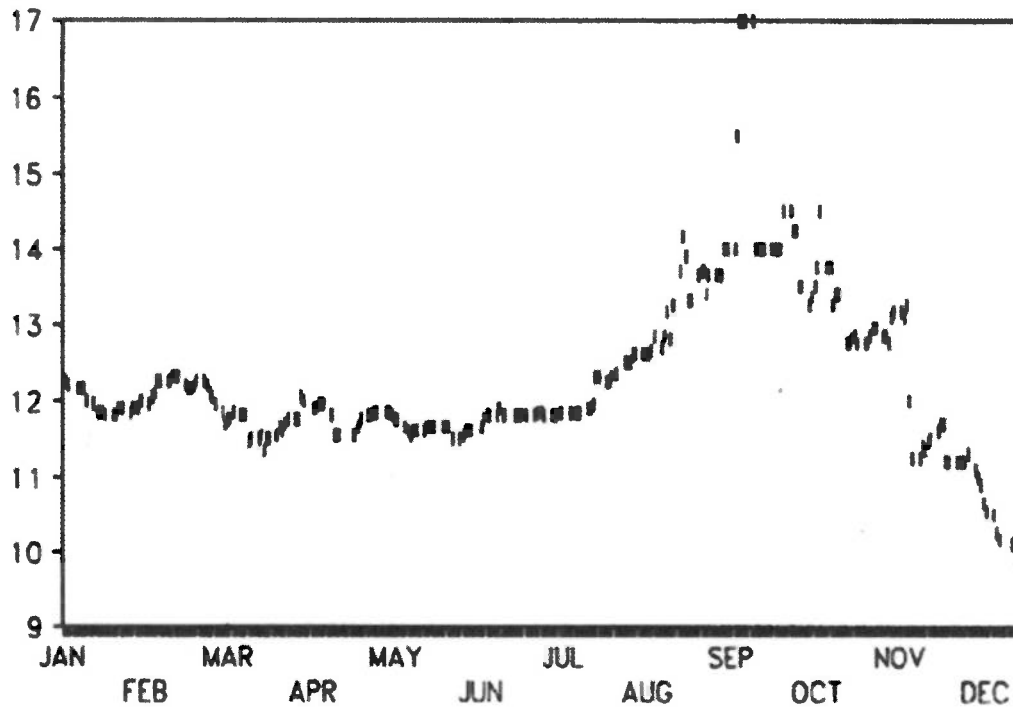
2008 m. rugsėjo–gruodžio mėn. objektyviai įvertinti bendrųjų rinkos tendencijų buvo neįmanoma. Tuo metu tarpbankinė rinka (tiek pasaulio, tiek Lietuvos) patyrė staigų ir didelį sukrėtimą dėl išorės ir vidaus veiksnių (žr. 2 priedą). Tokio sukrėtimo metu bankų padėtis, požiūriai ir kotiruotės labai išsiskyrė. Buvo matyti, kad 1 banko ir 6 banko kotiruotės tuo metu buvo artimos RIGIBOR lygiui, ir nebuvo aišku, ar ir kitų bankų kotiruotės netrukus nepasieks to paties lygio.

Siekdamas to meto pagrindinio savo tikslo – išlaikyti stabilų lito kursą – Lietuvos bankas neigė lito devalvacijos galimybę ir negalėjo su bankais diskutuoti apie kokią nors „objektyvią“ lito devalvacijos riziką ir ją atitinkantį palūkanų lygį.

Labai dideli tarpbankinių palūkanų normų svyravimai buvo būdingi ir kitais atvejais išaugus nepasitikėjimui fiksuotuoju valiutos kursu. Pavyzdžiui, 1992 m. per spekuliacinę ataką prieš Švedijos kroną 1 m. tarpbankinė palūkanų norma iki devalvacijos rugsėjo mėn. svyravo 12–17 proc. intervalu (žr. 1 pav.), o centrinis bankas savo palūkanų normą devalvacijos išvakarėse buvo pakėlęs iki 500 proc.¹

¹ Žr. Švedijos Riksbanko komentarą: <https://www.riksbank.se/en-gb/about-the-riksbank/history/1900-1999/interest-rate-500--the-krona-floats/>.

1 pav. Švedijos kronos 1 m. tarpbankinė palūkanų norma

Šaltinis: Obstfeld M. (1994). The Logic of Currency Crises. Cahiers Economiques et Monétaires, No. 43-1994. Banque de France.

3. Atsakymas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. Vidutinės tarpbankinės palūkanų normos ir sandorių dalys pagal pasirinktas trukmes

	2008-09	2008-10	2008-11	2008-12
1 bankas				
Skolino litus*				
Skolinosi litus**				
Skolinosi eurus iš užsienio bankų***				
Skolino(-si) iki 2 sav. trukmei:				
- skolino litus*				
- skolinosi litus**				
- skolinosi eurus iš užsienio bankų***				
Skolino(-si) 160-200 d. trukmei				
- skolino litus*				
- skolinosi litus**				
- skolinosi eurus iš užsienio bankų				
Litų skolinimo sandorių dalys, %****:				
- skolinimo sandorių iki 2 sav. dalis				
- 160-200 d. skolinimo sandorių dalis				
Litų skolinimosi sandorių dalys, %****:				
- skolinimosi sandorių iki 2 sav. dalis				
- 160-200 d. sandorių dalis				

1 lentelės tęsinys

	2008-09	2008-10	2008-11	2008-12
6 bankas				
Skolino litus*				
Skolinosi litus**				
Skolinosi eurus iš užsienio bankų***				
Skolino(-si) iki 2 sav. trukmei:				
- skolino litus*				
- skolinosi litus**				
- skolinosi eurus iš užsienio bankų***				
Skolino(-si) 160-200 d. trukmei				
- skolino litus*				
- skolinosi litus**				
- skolinosi eurus iš užsienio bankų				
Litų skolinimo sandorių dalys, %****:				
- skolinimo sandorių iki 2 sav. dalis				
- 160-200 d. skolinimo sandorių dalis				
Litų skolinimosi sandorių dalys, %****:				
- skolinimosi sandorių iki 2 sav. dalis				
- 160-200 d. sandorių dalis				

*Įskaitant tarpbankines paskolas litais ir litų pardavimą pagal valiutos apsikeitimo sandorių pirmą dalį.

**Įskaitant tarpbankinius indėlius litais ir litų pirkimą pagal valiutos apsikeitimo sandorių pirmą dalį. Didesnes vidutines skolinimosi palūkanų normas už skolinimo palūkanų normas lėmė sandorių terminų skirtumai.

***Tarpbankinės rinkos ataskaitos duomenys neapima ilgesnės nei 1 m. trukmės paskolų.

****Įskaitant tarpbankines paskolas (indėlius) litais ir litų pardavimą (pirkimą) pagal valiutos apsikeitimo sandorių pirmą dalį. Siekiant palyginamumo, sandoriai įtraukti pagal jų trukmę: pavyzdžiui, vienos nakties sandoris įtrauktas su koeficientu 1, 30 d. sandoris – su koeficientu 30 ir pan.

Šaltinis: Lietuvos bankas.

4. Atsakymas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. Vidutinės svartinės palūkanų normos

	2008-09	2008-10	2008-11	2008-12
1 bankas				
Palūkanas kainuojantys visi įsipareigojimai				
Nauji namų ūkių terminuotieji indėliai				
<i>Nauji namų ūkių terminuotieji indėliai litais</i>				
Naujos būsto paskolos				
<i>Naujos būsto paskolos litais</i>				
Naujos paskolos ne finansų bendrovėms				
<i>Naujos paskolos ne finansų bendrovėms litais</i>				
6 bankas				
Palūkanas kainuojantys visi įsipareigojimai				
Nauji namų ūkių terminuotieji indėliai				
<i>Nauji namų ūkių terminuotieji indėliai litais</i>				
Naujos būsto paskolos				
<i>Naujos būsto paskolos litais</i>				
Naujos paskolos ne finansų bendrovėms				
<i>Naujos paskolos ne finansų bendrovėms litais</i>				

Pastaba: lentelėje pateikiami indėlių bei paskolų litais ir eurai palūkanų normų vidurkiai, jeigu nenurodyta kitaip.

Šaltinis: Lietuvos bankas.

5. Pagal VILIBOR apibrėžimą, bankų kotiruotės buvo tarpbankinės palūkanų normos, už kurias bankai pageidavo (buvo pasiruošę) paskolinti lėšų litais kitiems bankams. Kaip žinia, bankų kotiruotės atspindėjo orientacinę skolinimo kainą patikimam bankui, neperžengiant jam taikomų skolinimo limitų. Faktinių sandorių palūkanų normos priklausė nuo sandorio šalių, galėjusių skirtingai vertinti situaciją ir turėti nevienodus sandorio motyvus, susitarimo.

Lietuvos tarpbankinėje litų rinkoje ilgesnės trukmės sandorių segmente dominavo litų ir eurų apsikeitimo sandoriai (angl. *foreign exchange swaps*). Norėdami ilgesniam terminui gauti litų (ekonominė prasme – pasiskolinti), bankai parduodavo eurus už litus kitam bankui, įsipareigodami juos atgal atpirkti sutartu valiutos kursu. Šis išankstinis valiutos kursas buvo apskaičiuojamas dabartinį kursą koreguojant tarpbankinių palūkanų normų litais ir eurai skirtumu. Valiutų apsikeitimo sandoriai nekeisdavo bankų valiutinės pozicijos ir tuo buvo pranašesni už eurų pirkimo ir pardavimo sandorius Lietuvos banke pagal valiutų valdybos modelį. Tokia tarpbankinės rinkos struktūra atitiko ir kitų nedidelių tarpbankinių rinkų praktiką atvirosios ekonomikos šalyse (pvz., Estijoje, Latvijoje ir Švedijoje), kuriose valiutos kursas yra labai svarbus makroekonomikos stabilumo veiksnys ir pinigų politikos orientyras.

[REDACTED]

[REDACTED]

Remiantis rinkos funkcionavimo praktika, tiesinio ryšio tarp individualių bankų kotiruočių tarpbankinėje rinkoje ir šių bankų indėlių ir paskolų palūkanų normų neturi būti.

[REDACTED]. Paskolų palūkanų normos priklausė ir nuo skolininkų rizikos, o paskolų litais palūkanų normos paprastai buvo susietos su VILIBOR, o ne šių bankų kotiruotėmis. Tarpbankinė rinka yra operatyvi likvidumo ir rizikų valdymo priemonė, kuri pirmoji signalizuoja apie šių operacijų kainos pokyčius ir todėl negali būti apribota bankų praeityje priimtomis sąnaudomis.

Atkreiptinas dėmesys, kad pastaraisiais metais įvairiose šalyse reformuojant pinigų rinkos palūkanų rodiklius, siekiama juos kuo labiau pagrįsti realiais sandoriais su bankais ir kitais pinigų rinkos dalyviais, bet ne bendromis bankų išteklių pritraukimo sąnaudomis ar teikiamų paskolų palūkanų normomis. Ekspertinis vertinimas tais atvejais, kai realių sandorių trūksta, taip pat orientuotas į analogiškas pinigų rinkos priemones².

6. Žr. atsakymą į 5 klausimą.

7. Kaip jau minėta, bankų kotiruočių skirtumai krizės metu atspindėjo nevienodą bankų padėtį ir situacijos vertinimą, o realių sandorių palūkanų normas lėmė abiejų sandorio šalių susitarimas.

[REDACTED]. Taip pat žr. atsakymus į 2 ir 5 klausimus.

8. Rengdamas VILIBOR bankų sąrašą 2009 m. I ketv. ir atitinkamai išanalizavęs 2008 m. IV ketv. duomenis, Lietuvos bankas įvertino 6 banko tarpbankines litų kotiruotes kaip neatitinkusias bendrųjų rinkos tendencijų 2008 m. IV ketv. Dokumentas, apie kurį klausiama, yra Pinigų politikos operacijų skyriaus 2009-01-08 pažyma Rinkos operacijų departamento direktoriui „Pažyma dėl bankų, pagal kurių palūkanų normas apskaičiuojamos VILIBOR, sąrašo“. Dokumentas yra paskelbtų dokumentų sąrašė pavadinimu „2009-01-08_VIDAUS_ROD_LB banku saraso sudarymas“.

² Plačiau žr.: ICE LIBOR Methodology since April 2019; Pre-live Verification Program Outcome and Way Forward, EMMI, May 2017.

Taip pat žr. atsakymą į 9 klausimą.

9. Lietuvos banko tarnautojai, analizuodami 6 banko kotiruočių veiksnius, nustatė, kad šių kotiruočių lygis ir išsiskyrimas iš kitų bankų tarpo gali būti paaiškintas šiais ekonominiais veiksniais

[Redacted]

10. 6 banko situacijos analizė neleido teigti, kad bankas manipuliavo VILIBOR. Bankas skelbė savo individualią kotiruotę, už kurią jis buvo pasirengęs skolinti litais, atsižvelgdamas į savo finansinę padėtį, rizikos vertinimą ir

[Redacted]

11. Pašalinus 6 banką, 1 banko kotiruotės skaičiuojant VILIBOR buvo atmetamos kaip aukščiausios.

[Redacted]

Kaip žinia, tuo metu Lietuvos banko pagrindinis tikslas buvo išlaikyti fiksuotąjį lito kursą. Laisva rinkos palūkanų normų savireguliacija yra būtina valiutų valdybos režimo sąlyga. Krizės metu išaugusios litų palūkanų normos veikė kaip papildoma fiksuotojo valiutos kurso apsauga. Bandymai aktyviai paveikti rinkos palūkanų normas būtų pakenkę jų savireguliacijai. Tai būtų gerokai sukomplikavę fiksuotojo lito kurso apsaugą, būtų kilusi dar didesnio VILIBOR šuolio grėsmė. 6 banko išbraukimas iš VILIBOR sąrašo buvo išimtinis žingsnis, nulemtas labai akivaizdus 6 banko išsiskyrimo iš kitų VILIBOR sąrašo bankų.

12. Atkreipiame dėmesį, kad VILIBOR ir daugelio bankų kotiruotės pradėjo mažėti jau nuo 2008 m. gruodžio 23 d. (įskaitant tą patį 6 banką), t. y. prieš 2 savaites, kai 2009 m. sausio 9 d. 6 bankas buvo neįtrauktas į atnaujintą VILIBOR sąrašą. Įtampa ėmė mažėti po to, kai TVF gruodžio 8 d. Lietuvos laiku viešai patvirtino suteiksiantis paramą Latvijai fiksuotojo kurso sąlygomis; Lietuvos Vyriausybė 2008 m. gruodžio 23 d. išplatino savo pirmą krizės sąlygomis euroobligacijų emisiją ir pervedė išmokas šalies subjektams, padidindama bankų sistemos likvidumą litais; baigėsi kalėdinis grynųjų pinigų augimas, mažinęs bankų sistemos likvidumą litais. 6 banko neįtraukimas į atnaujintą VILIBOR sąrašą papildomai sumažino VILIBOR lygį. Po to VILIBOR ir daugelio bankų kotiruotės bei jų skirtumai toliau mažėjo iki 2009 m. vasario vidurio.

13. Lietuvos banko turima informacija neleidžia teigti, kad 1 bankas, 6 bankas ar kiti bankai manipuliavo VILIBOR. Taip pat žr. atsakymus į 11 ir 12 klausimus. Ta proga norime priminti Konkurencijos tarnybos preliminarų tyrimą, apėmusį kiek vėlesnį laikotarpį nuo 2009-07-20 iki 2010-12-31. Tyrimo pagrindinė išvada – nėra pagrindo įtarti nagrinėjamu laikotarpiu rinkoje buvus draudžiamą susitarimą³.

14. Iš tiesų šios kotiruotės priklauso 3 bankui (9 bankas buvo įtrauktas į VILIBOR tik 2009 m. liepos mėn.).

[Redacted]

Susipažinęs su LIBOR ir EURIBOR praktika didinti kotiruotėmis pagrįstų rodiklių skaidrumą, Lietuvos bankas nuo 2009 liepos 20 d. pradėjo skelbti individualias VILIBOR bankų kotiruotes. Iki to laiko bankų kotiruotės taip pat buvo viešai prieinamos, tačiau tam reikėjo mokamos prieigos prie specializuotos *Thomson Reuters* platformos, taigi faktiškai jos buvo prieinamos kitiems rinkos dalyviams, Lietuvos bankui, kai kuriems žiniasklaidos atstovams. Tarptautinėje praktikoje individualių bankų kotiruočių viešinimas ir toliau taikoma kaip skaidrumo priemonė.

Atkreiptinas dėmesys, kad VILIBOR ir bankų kotiruočių sklaida pradėjo mažėti nuo

³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2013-12-20 atsakymas Seimo nariui G. Morkūnui „Dėl informacijos“.

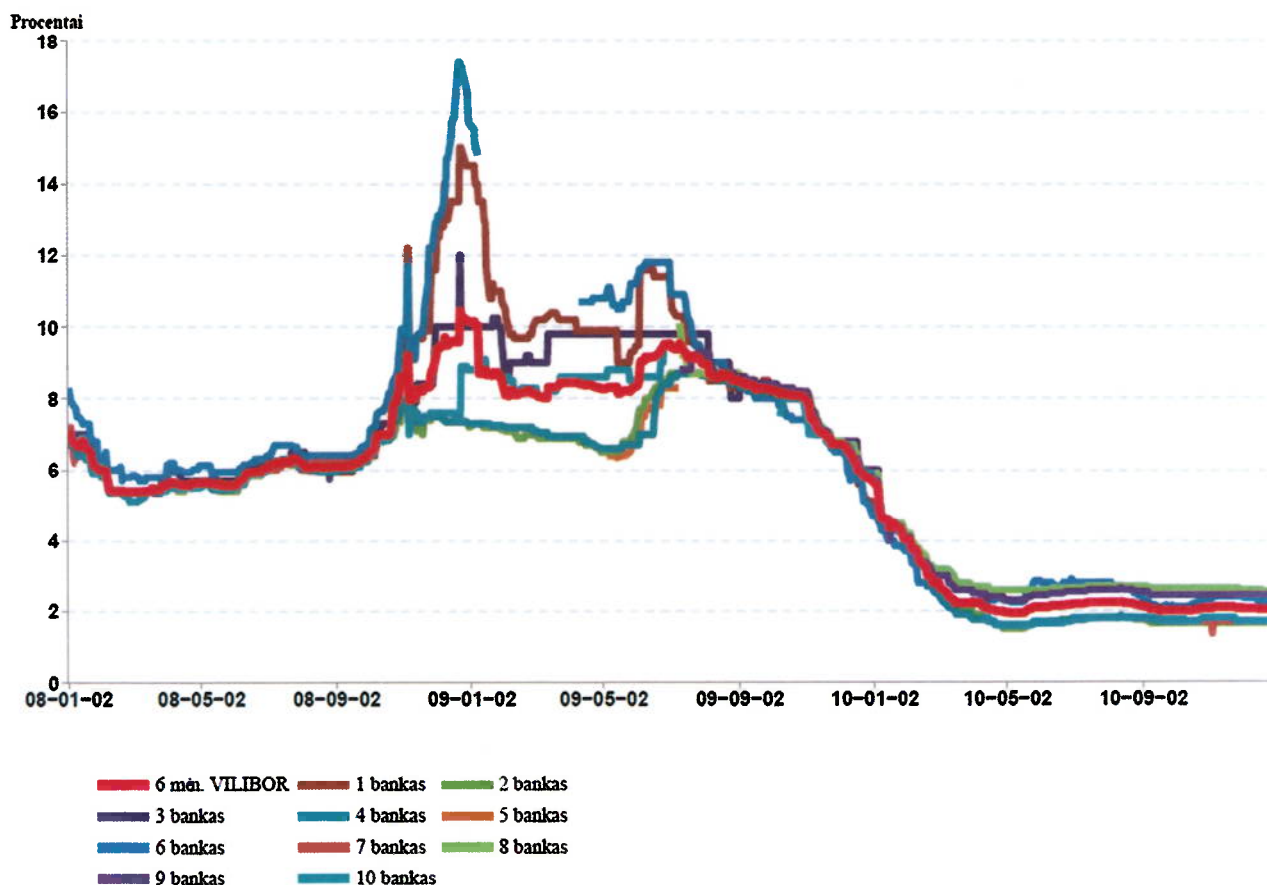

2009 m. liepos 3 d., t. y. dar prieš šią Lietuvos banko priemonę. Kadangi pastaroji priemonė pradėta įgyvendinti jau po to, kai įtampa finansų rinkose pradėjo sparčiai mažėti, todėl nėra aišku, kiek individualių kotiruočių skelbimas prisidėjo prie kotiruočių suartėjimo.

15. 2019-01-23 rašto teiginiu „... Lietuvos bankas, siekdamas didinti skaidrumą ir bankų atsakingumą, pradėjo skelbti... individualias bankų palūkanų normas“ norėjome pasakyti universalią tiesą, kad didesnis skaidrumas reiškia ir didesnę atsakomybę. Lietuvos bankas neturi duomenų, kad bankai neatsakingais veiksmais iškreipė VILIBOR dinamiką, palyginti su ta, kurią lėmė ekonominiai veiksniai.

16. Lietuvos banko 2012-09-13 rašto Lietuvos akcininkų asociacijai pateiktame 2 pav. yra techninė klaida, kuri neturėjo jokios įtakos faktinei ir atvaizduotai VILIBOR dinamikai. 10 bankas nebuvo įtrauktas į VILIBOR sąrašą nuo 2009 m. balandžio 10 d. iki spalio 8 d. dėl žemo aktyvumo tarpbankinėje rinkoje, todėl šiuo laikotarpiu jo kotiruočių paveiksle apskritai neturėjo būti (žr. 2 pav.). Be to, minėtu laikotarpiu 10 banko skolinimo kotiruočių kreivė iš tiesų buvo daug aukščiau ir arti kitų bankų kotiruočių.

2 pav. VILIBOR ir VILIBOR sąrašo bankų kotiruotės

17. Pagal to meto tarptautinę praktiką⁴, galiojusi VILIBOR apskaičiavimo tvarka nenumatė bankų kotiruočių nustatymo metodikų pateikimo ir tvirtinimo Lietuvos banke. Banko įgalioti asmenys nustatydavo ir keisdavo palūkanų normų litais kotiruotes pagal banko likvidumo ir prisiimtų pozicijų (rizikų) būklę, kitų rinkos dalyvių veiksmus ir kotiruotes, rinkos situacijos vertinimą, arbitražo galimybes.

Valdybos pirmininko pavaduotojas,
pavaduojantis Valdybos pirmininką

R.Kuodis

⁴ Žr. Euribor Code of Conduct, 1997.

**Lietuvos banko 2019-05-21 rašto Nr. S 2019/(22.3-2200)-12-2723
2 priedas**

Svarbūs išorės ir vidaus veiksniai ir įvykiai, turėję įtakos VILIBOR dinamikai 2008-2009 m. (chronologine tvarka)

Reikšmingas 6 mėn. VILIBOR padidėjimas ir dideli bankų kotiruočių skirtumai buvo būdingi paūmėjusios krizės laikotarpiu nuo 2008 m. spalio iki 2009 m. rugpjūčio mėn. Remiantis to laikotarpio tiesioginio stebėjimo ir analizės patirtimi bei autoritetinga analitine literatūra⁵, 6 mėn. VILIBOR staigų padidėjimą 2008 m. IV ketv. lėmė išorės ir vietos veiksnių derinys. Svarbiausi veiksniai chronologine tvarka:

- Investicinio banko *Lehman Brothers* bankrotas (2008-09-15) laikinai paralyžavo tarptautines finansų rinkas ir padidino nepasitikėjimą Skandinavijos bankais, kurie buvo žinomi kaip aktyviai besiskolinantys obligacijų rinkose.
- 2008 m. spalio mėn. reitingo agentūros ėmė mažinti Baltijos šalių reitingus, pabrėždamos, kad tarptautinė likvidumo krizė ir blogėjanti ekonominė padėtis visoje Europoje didina recesijos riziką Baltijos šalyse, kurių ekonomikos labai priklausė nuo išorinio finansavimo⁶.
- 2008 m. spalio mėn. Lietuvos bankuose reikšmingai sumažėjo rezidentų indėlių (apie 2 mlrd. litų), bankai likvidumo poreikiams aktyviai skolinosi iš patronuojančiųjų bankų.
- 2008 m. lapkričio 8 d. Latvijos vyriausybė perima *Parex* banką, patyrusį masinį indėlių atsiėmimą dėl rizikos, kad bankas nesugebės refinansuoti jam suteiktų tarptautinių sindikuotų paskolų. Reitingo agentūra *Fitch* paskelbė, kad Latvija turi skubiai gauti tarptautinę pagalbą, kad išvengtų bankų sistemos griūties ir sugebėtų refinansuoti užsienio skolas⁷.
- 2008 m. lapkričio 13 ir 20 d. Latvijos vyriausybė pradėjo derybas dėl finansinės paramos su atitinkamai Europos Komisija ir TVF; pastarojo atstovai derybose iš pradžių siūlė devaluoti latą⁸. Sustiprėjo devalvacijos lūkesčiai visose Baltijos šalyse ir padidėjo spaudimas Skandinavijos bankams, kurie tokiu atveju turėjo patirti reikšmingų nuostolių.
- TVF sutiko su fiksuotojo kurso išlaikymu tik 2008 m. gruodžio 8 d. Latvijos laiku, pabrėždamas labai griežtos ekonominės politikos poreikį⁹. Tai lėmė reikšmingą, bet laikiną VILIBOR sumažėjimą baigiantis 2008 m.
- VILIBOR vėl padidėjo 2009 m. kovo–liepos mėn. 2009 m. kovo 5 d. tuometinis Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkas K. Glaveckas pareiškė, kad litas pervertintas ir įvedant eurą jis turėtų būti devaluotas¹⁰. 2009 m. kovo 6 d. S&P sumažino Latvijos reitingą žemiau investicinio ir paragino devaluoti latą. 2009 m. balandžio–birželio mėn. TVF kritikavo Latviją dėl paramos programos nesilaikymo: nepakankamai griežto taupymo ir mažų mokesčių¹¹.
- Įtampa Baltijos šalyse pradėjo mažėti 2009 m. rugpjūčio mėn., kai TVF ir Europos Komisija, sutarę su Latvija dėl dar griežtesnių paramos sąlygų, suteikė antrą paskolos dalį¹²; Lietuvos Vyriausybė skolinosi rinkose už mažėjusias palūkanas; Europos Komisija patvirtino, kad Estijai realu per kelis artimiausius metus įsivesti eurą¹³. Reitingo agentūros pripažino, kad Lietuvos gamybos sąnaudų sumažinimas turėtų sugrąžinti konkurencingumą¹⁴.

⁵ Žr., pvz., Purfield C. and Rosenberg C. (2010). Adjustment under a Currency Peg: Estonia, Latvia and Lithuania during the Global Financial Crisis 2008-09. IMF working paper WP/10/213.

⁶ Žr. Fitch Downgrades Estonia, Latvia and Lithuania, 3 Oct 2008; S&P Lithuania Sovereign Ratings Lowered On Risk Of Hard Landing, 27 Oct 2008; Moody's changes outlook on Lithuania's ratings to negative from stable, 7 Nov 2008.

⁷ 2008-11-12: Bloomberg. Baltic Stocks Tumble as Fitch Cuts Latvia on Bailout Concern, by Laura Cochrane: <https://baf1.com/2008/11/12/baltic-stocks-tumble-as-fitch-cuts-latvia-on-bailout-concern/>.

⁸ Žr. Purfield C. and Rosenberg C. (2010), p. 13; Åslund A. (2009). Latvia Defies the American Conventional Wisdom. PIIE, July 20.

⁹ Žr. IMF Statement on Latvia, 7 Dec 2008, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr08310>.

¹⁰ Panikos apimti žmonės puolė atsikratyti litu, ypač Vilniuje. Lietuvos rytas, 2009 m. kovo 9.

¹¹ Finansiniai donorai Latvijai siūlo didinti PVM ir mažinti pensijas. Verslo žinios, 2009 m. birželio 1d.

¹² Žr. IMF Completes First Review Under Stand-By Arrangement with Latvia, August 27, 2009,

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09290.htm>.

¹³ Žr. Žr. Purfield C. and Rosenberg C. (2010), p. 9.

¹⁴ Žr., pvz., 2009-08-17: S&P removed Lithuania from negative credit watch and affirmed previous rating BBB.